

Fundo *Rockefelleriano* adiuvente editum. — XXV.

CATILLARIA ZSÁKII SZAT. A NAGYHORTOBÁGYON.

— 2 szövegközi ábrával. —

Írta: Gallé László (Szeged).

Tíz évvel ezelőtt, 1926-ban írta le a *Magyar Botanikai Lapok*-ban Dr Szatala Ödön új fajként ezt, a *Catillaria* genus *Biatorina* sectiojába tartozó zuzmót **Karczag** (Com. Jász-Nagykún-Szolnok) mellől agyagos szék-ről, ahol Dr **Zsák Zoltán** kísérletügyi főadjunctus gyűjtötte 1926. VII. 29-én. Majd 1926 szeptemberében Dr **Zsák Zoltán** és **Timkó György** begyűjtötték ugyanott s kiadták a *Flora Hung. exs.* (Cent. VIII. 1927, No. 714) és a *Kypt. exs.* (Cent. XXXII. No. 3154. Wien, 1932—33) gyűjteményes vállalatokban.

A hazai irodalom azóta nem említi, de nem is került elő más lelőhelyről.

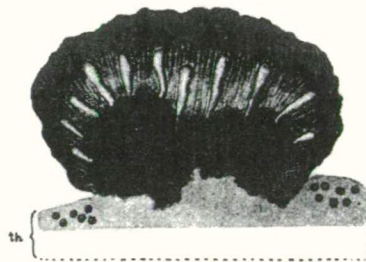
Magam 1930 óta valahányszor székes területen fordultam meg, mindannyiszor kerestem e zuzmót, mígnem 1935. ápr. 26-án kedvezett a szerencse s a **Nagyhortobágyon**, a **Halastavaktól** délnyugatdléire eső székes legelőn (90 m. s. m.) szikpadkákon és szikfokon nagy tömegben gyűjthettem. Ezzel a lelettel a *Catillaria Zsákii* zuzmó magyarországi elterjedése újabb lelőhellyel bővült és így a Nagy Magyar Alföld északkeleti részén elterülő két szomszédos vármegye székeire szorítkozik. A Csongrád- és Torontál-megyei székeseken hiába nyomoztam utána; hogy ezeken nem fordul elő, annak oka elsősorban a talajviszonyokban keresendő. Alig hiszem, hogy ezenkívül a tengerszínfeletti magasságkülönbség, földrajzi szélesség etc. nyomos okokként szerepelhetnének.

Karczag mellett a *Catillaria Zsákii* kísérő-növényeit Dr **Zsák Zoltán** kísérletügyi főadjunctus úr a következőkben volt szíves megjelölni:¹⁾

„A példányok túlnyomó része a szikfokról származik, tehát teljesen csupasz földről s itt elszórtan *Bassia sedoides*, továbbá apró *Atriplex tataricum* s *Polygonum aviculare* növénykéik képezik a társaságot. — Ahol felhúzódik a szikpadkára, ott *Festuca pseudovina* és *Artemisia monogyna*-val „társul“. — Egyébként a lelőhely környékén még a következő szíki növényeket figyeltem meg: *Atriplex litorale*, *Bupleurum tenuissimum*, *Puccinellia limosa* és *Statice Gmelini*.“

A **Nagyhortobágy**-i lelőhely: „fátlan mezőség, tipikus solonetz, szikfokkal, kérges oszlopos szer-

kezettel és magas sótartalommal. A sók túlnyomórészt sulfatok.“²⁾ A talaj felső kilúgozási szintje hamuszürke színű teljesen carbonat- (CaCO_3 , Na_2CO_3) és kolloid³⁾-mentes, legnagyobb részét kvarz-szemekből⁴⁾ álló.

Catillaria Zsákii apothecium k. m., ea 750-szoros nagyítás,
th = thallus vastagság.

A lelőhely és környéke erősen erodált, tavasszal nedves, az esztendő legnagyobb részében azonban száraz, székes legelő, felületén enyhe, száraz kiemelkedések váltakoznak kisebb, tocsogós mélyedésekkel, amelyeket a megfelelő növények — xerohalophyton, illetőleg hygrophyton tagok — színteznek. A kiemelkedő hátakon a következő növényeket figyeltem meg: virító *Festuca pseudovina*, *Artemisia monogyna*; ezeken kívül: *Achillea* [setacea⁵⁾], *A.* [collina⁶⁾] törőzsák, elvirított *Erophila verna*, virágzó *Potentilla reptans*, *Statice Gmelini* törőzsák; kevés *Poa angustifolia*, *Carex stenophylla*, *Alopecurus pratensis*, virító *Cerastium anomalum*, *Taraxacum officinale*. A *Festucetum*-ban kisebb-nagyobb foltokban *Cladonia rangiformis*, *Cl. furcata* var. *palamaea* nő *Peltigera rufescens*-sel.

A mélyedések jellemzőiként alábbi növényeket jegyeztem fel: *Beckmannia eruciformis* és sok virító *Cerastium anomalum*, ezenkívül több *Carex*

²⁾ cf. Vági—Fehér: A talajtan elemei (Sopron, 1931) pag.: 732.

³⁾, ⁴⁾ Dr Miháitz István egyetemi assistens úr (Szeged) megállapításai.

⁵⁾, ⁶⁾ Dr. Magyar Pál: Adatok a Hortobágy növény-szoc. és geobot. visz. — Erd. Kis. XXX. évf. 1928. pag.: 32.

¹⁾ Citatum ex litt. Dris **Zsák. Z.** ad me (1935. XI. 13.)

stenophylla, virágzó *Roripa Kernerii*; mérsékelten *Artemisia monogyna*, *Statice Gmelini* törőzsák, *Alopecurus pratensis* és *Taraxacum*-ok; igen kevés *Festuca pseudovina* is előfordul.

A szikpadkákon *Festuca pseudovina*, *Artemisia monogyna* és *Statice Gmelini*; a vakszéken: *Camphorosma ovata*, *Plantago maritima*; a vakszék szélén: *Puccinellia limosa*, *Plantago tenuifolia*, *Myosurus minimus* a jellemzők.

A felületet általában 50–60%-ban fedi a növénytakaró, a fennmaradó terület vakszék.

Catillaria Zsákii ascus és paraphysisek, (ca 1000-szeres),
spórák (ca 800-szoros nagyítás).

A *Catillaria Zsákii* vezérnyövényei tehát úgy a Hortobágy-i, mint a Karczag-i lelőhelyen: *Festuca pseudovina* és *Artemisia monogyna*.

A fenti termőhelyi viszonyok között gyűjtött zuzmó, — amelynek általam való meghatározása helyességét Dr **Szatala** Ödön úr volt szíves jóváhagyni — gyengén ráncos repedéses, vékony szürkés-fehér thallusával kiválik a környezetből; telepe kerekded, félgömbös, alig fénylő, csupasz, karima nélküli apotheciumokkal sűrűn megrakott. Színtelen, rendszeren 2 sejttű, lekerekített végű, enyhén befűzött spórái (10) 13.3–15.5 (18.2) μ hosszúak és 3.5–4.5 μ szélesek (100 mérés alapján különböző apotheciumokból). Hosszmeretük tehát kissé tágabb határok közt mozog, mint a karczagi növényeknél. (Szövegk. 2. ábra.)

Amint a hortobágyi lelettel a *C. Zsákii* karczagi lelőhelye egyedülállósága megszűnt, szinte bizonyos, hogy hasonló ökológiai körülmények között előfordul ez a halophilus zúzmó carbonat mentes székes talajon a Nagy Magyar Alföld más pontjain is.

Bizonyító példányokat helyeztem el a következő gyűjteményekben: a m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Ált. Növénytani Intézete (Szeged), Magyar Nemzeti Múzeum Növénytára és Dr **Szatala** Ödön úr (Budapest) privát herbariumában.

Hálával említem meg: ezt az utat a *Rockefeller Foundation* anyagi támogatása tette lehetővé. Hálas köszönetem illesse Dr **Györffy** István tud. egyetemi r. nyilv. tanár urat, hogy e kirándulásra magával vitt és útbaigazításokkal ellátni szíveskedett.

